

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund

Styrelsens berättelse över förbundets verksamhet 2011

Styrelse från årsmötet 2011

Ordförande

Pia Wårdsäter (till årsmötet 2012)

1:e vice ordförande

Stig Hedlund (till årsmötet 2012)

2:e vice ordförande

Tom Teljer (fyllnadsväl till årsmötet 2012).

Skattmästare

Gunnar Nyberg (till årsmötet 2013)

Ständig sekreterare

Håkan Liby

Ledamöter

Kerstin Forss (till årsmötet 2012)

Eva Wikström (till årsmötet 2013)

Patrik Eklund (till årsmötet 2013)

Marie Andersson (till årsmötet 2013)

Claes Erlandsson (till årsmötet 2014)

Göran Ulväng (till årsmötet 2014)

Britt-Marie Strand (till årsmötet 2014)

Ann-Mari Hagman (till årsmötet 2014)

Arbetsutskott

Ordföranden, förste vice ordföranden, andre vice ordföranden, skattmästaren och sekreteraren.

Revisorer

Maria Wigenfeldt, Öhrlings

PriceWaterHouseCoopers

Staffan Lundqvist

Revisorssuppleanter

Marianne Stohr, Öhrlings

PriceWaterHouseCoopers

Arne Nygren

Valberedning

Anna-Gretha Eriksson (sammankallande)

Ove Larsson

MaryAnn Olarsbo

Representant för Sveriges Hembygdsförbunds

förtroenderåd

Stig Hedlund

Ombud till Sveriges Hembygdsförbunds

årsstämma 2011

Stig Hedlund

Kerstin Forss

Styrelsen har hållit fyra protokollförda sammanträden och arbetsutskottet har sammanträtt vid fyra tillfällen under året.

Antalet hembygdsföreningar anslutna till Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund var den 31 december 2011 76 st. och medlemsantalet 16 069. År 2010 var föreningarna 75 st.

Enskilda medlemmar utgjorde den 31 december 2011

Betalande	598	(2010: 661)
Ständiga	48	(2010: 51)
Hedersledamöter	5	(2010: 5)
Medaljörer	29	(2010: 30)
Summa	680	(2010: 747)

Ekonomi

På styrelsens uppdrag har förbundets kapitalplaceringar ombesörjts av skattmästare Gunnar Nyberg i samverkan med E Öhmans junior Fondkommission AB i Stockholm.

Stiftelsen Upplandsmuseet har enligt i stadgarna föreskrivet avtal med förbundet svarat för medlemsregistrering, uppbörd av medlemsavgifter till förbundet och Sveriges Hembygdförbund, värvning av nya medlemmar, meddelandeservice, årsboksredaktion, service till anslutna föreningar samt för den löpande ekonomiadministrationen med redovisning, betalservice, årsbokslut,

budgetunderlag och rapportering till styrelse och ledamöter. Den ekonomiska förvaltningen för år 2011 framgår av balans- och resultaträkningen för 2011.

Stiftelser

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har förvaltningsansvar för åtta stiftelser. Enligt stiftelselagens bestämmelser lämnas separata årsredovisningar för dessa. Stiftelserna är följande: Hilmer Åbergs fond, Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond, Nils och Barbro Sundquists minnesfond, Upplandskretsen för hembygdsvårds fond, Ola Ehns minnesfond, Elisabeth Wensters minne, Hilda och Algot Blankfelts minnesfond, samtliga samförvaltade samt Stiftelsen Constance Anderssons donationsfond. Hilmer Åbergs fond, Elisabeth Wensters minne och Constance Anderssons donationsfond har Upplandsmuseet som destinatär. Medlen skall huvudsakligen användas till utökande, vård och omhändertagande av museets samlingar, men också till museets verksamhet.

Vinterting

Förbundets vinterting för hembygdsföreningarna i Uppland hölls söndagen den 6 februari på Marketenteriet, Eklundshof, Uppsala.

Drygt 50 personer deltog från 22 hembygdsföreningar. Vintertinget öppnas av förbundets ordförande Pia Wårdsäter. Vice ordförande Stig Hedlund tog sedan till orda och svarade för årets utdelning av Disa Gilles pris. Under rubriken "Ju förr desto bättre, Kulturarvet som resurs för en hållbar framtid" höll Håkan Tunón och Håkan Liby ett föredrag som bland annat knöt an till global livsmedelsförsörjning och lokala mattraditioner. I samband med att kaffe och smörgås serverades, diskuterade deltagarna ett par frågeställningar i mindre grupper: Vad förväntar sig föreningarna av förbundet? Finns det något behov av tätare kontakter mellan föreningarna och förbundet och hur skulle det i så fall arrangeras?

Disa Gilles pris

Disa Gilles pris för föredömlig insats inom uppländsk hembygdsvård tilldelades Vendels hembygdsförening och utmärkelsen motiverades av hembygdsföreningens fortjänstfulla arbete med att samla föreningslivet i Vendelbygden kring gemensamma frågor samt att föreningen med stor entusiasm och uthållighet på ett lovvärt sätt förverkligat ett informationscentrum i kyrkans närhet som orienterar besökare om Vendelbygdens kultur- och naturhistoria.

Årsmötet 2011

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds årsmöte 2011 ägde rum lördagen den 9 april i församlingssalen i Gottsunda kyrka, Uppsala med Wårdsåtra & Gutasunds hembygdsförening som värd och arrangör.

Under förmiddagen bjöd värdföreningen årsmötesdeltagarna på ett intressant kulturprogram. Gottsunda kyrka, som invigdes för 30 år sedan, visades av kyrkoherde Göran Bohman och den som önskade en utomhusaktivitet kunde välja vandringen "Parkstråket" från Gottsunda kyrka till Gottsundagipen som visar hur stad och natur samverkar i en stadsdel.

Årsmötet i församlingssalen inleddes med "Jag har inga fördomar men ...", en tänkvärd monolog om våra vardagsfördomar, framförd av Stefan Wårdsäter. Detta inslag illustrerade också det pågående projektet i förbundet om extremhögerens intresse för hembygdsrörelsen, kulturarv, svenskhet och traditioner.

Till ordförande för efterföljande årsmötesförhandlingar valdes landshövding Peter Egardt.

Vårutflykt och vårstämman

Årets vårutflykt, söndagen den 22 maj, lockade ca 70 deltagare. Temat för dagen var

Vendel-bygden med sin rikedom av kulturminnen från olika tider. Vendels hembygdsförening medverkade som värdar och bjöd på information om allt från socknens förhistoriska lämningar till det tidiga 1900-talets traktorer.

Redan på morgonen, när bussarna närmade sig Ottarshögen, gav föreningen prov på sin förmåga att levandegöra bygdens historia; på den imponanta högens topp stod nämligen Ottar själv i full mundering. Väl framme vid den stora högen på rullstensåsen fick vi en presentation av fornlämningsområdet i myt och verklighet. Ottar i sin röda mantel gestaltades av Stefan Wårdsäter.

Nästa programpunkt var ett besök vid Vendels Besökscentrum som förtjänstfullt skapats av Vendels hembygdsförening i en liten röd byggnad intill Vendels kyrka. Syftet är att besökarna ska få en saklig och inspirerande introduktion till bygdens historia och förklara begreppet vendeltid, 550-800 e. Kr.

Mariebergs kyrkskola, som byggdes 1856 och var i bruk ca 100 år, rymmer idag Vendels hembygdsmuseum. Här finns bland annat en skolsal från 1920-talet och stora delar av hembygdsföreningens föremålsamlingar.

Efter lunchen på restaurangen vid Örbyhus golfbana var vägen inte lång till Örbyhus slott, uppfört under 1400-talets andra hälft av Johan Kristersson Vasa som en bo-

stadsborg, vilken ännu är utgör slottsanläggningens kärna.

Vårstämman 2011 ägde rum i orangeriet vid Örbyhus slott. Här utdelades även förbundets förtjänstmedalj och årets medaljör, författaren Elsie Johansson, betonade ytterligare dagens tema med sitt ursprung i Vendel.

Vendels kyrka, invigd 1310, är en av Sveriges mest imponerande sockenkyrkor med medeltida bogårdsmur och kalkmålningar från 1451. Ciceron var kyrkoantikvarie Martin Åhrén. Dagens sista besöksmål var Lantbruksmuseet som ägs och visas av Vendels hembygdsförening. Här finns en stor samling jordbruksredskap och maskiner samt utställningen ”Vendelbondens år. Från arbete på åker, äng och loge”.

Höstutflykt

Den 26 september arrangerades höstutflykten med tema ”Sagolika källor och allmogeprakt”. I början av augusti utkom boken Hitta Uppland – guiden till naturen och kulturen på Upplandsmuseets förlag. I den inspirerande boken beskrivs 300 sevärdheter runt om i Uppsala län, stora som små, kända som okända.

Höstutflykten anknöt till boken med besök på några av de platser som beskrivs där. Bokens författare Ylva Fontell och Katja Jahn var reseledare och ciceroner.

Resan gick till Upplands nordvästra delar. Under dagen besöktes källorna vid Ingbo kvarn, Färnebofjärdens nationalpark, Aspås vid sjön och den välbevarade Ol-Persgården i Skogbo.

Självfallet kunde deltagarna köpa boken Hitta Uppland till rabatterat pris denna utflyktsdag.

Hus med historia

För år 2011 tilldelades Uppsala län 425 000 kronor för projektet Hus med historia. Av ett femtontal bidragsansökningar i länet beviljades sex hembygdsföreningar bidrag. Bidragen har gått till Torstuna hembygdsförening, Bälinge hembygdsförening, Hagby hembygdsförening, Älvkarleby hembygdsförening, Frösåkers hembygdsförening och Valö-Forsmarks hembygdsförening.

Byggnadsvårdsåtgärderna utförs i huvudsak av frivilliga krafter inom hembygdsföreningarna. För specialiserade åtgärder anlitas entreprenörer. De byggnadsvårdsprojekt som utförts i länet under 2011 har i huvudsak varit omläggning och underhåll av tak, en första och angelägen åtgärd för att vårda en värdefull byggnad. Även fasad- och timmerarbeten, fönsterrenovering och målning har varit aktuellt.

Åtgärderna har utförts med utgångspunkt från det ursprungliga skicket avseende teknik och materialval. Upplandsmuseet

har anlitas som antikvarisk medverkande vid fem av de sex objekten. För Upplandsmuseet har Hus med historia inneburit en värdefull kontakt med länets hembygdsföreningar, en förbättrad kännedom om hembygdsföreningarnas byggnader och dess bevarandeproblematik. Ett visst behov av kunskapsuppbyggnad kring husen har kunnat konstateras, såväl hos museet som hos hembygdsföreningarna. Hembygdsföreningarna besitter själva stor kunskap rörande värden av sina egna byggnader, men har tidigare inte haft möjlighet att få statligt byggnadsvårdsbidrag

Kulturarv och extremhöger

Under 2010–2011 har hembygdsvårdsrörelsen centralt och regionalt bildad front mot antidemokratiska grupperns intresse för svenskhet, kulturarv, traditioner och hembygdsfrågor. Utgångspunkten har varit Sveriges Hembygdsförbunds grundsyn, antagen vid riksstämman 2008. Diverse utbildningsinsatser har vidtagits för att möta dessa krafter och Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund genomförde i samarbete med Gästrik-Hälsinge hembygdsförbund en styrelseutbildning den 19 mars i Tierp. Årsmötet beslutade att arbeta vidare med frågorna de närmaste åren, bland annat genom att ge föreningarna redskap för att kunna föra diskussioner på det lokala planet

Hembygdsmässa

I samband med Kulturnatten i Uppsala den 10 september, arrangerade förbundet en Hembygdsmässa på Upplandsmuseets gård vilket innebar att hembygdsföreningar som så önskade kunde presentera sin verksamhet, dela ut informationsmaterial och försälja varor. Upplandsmuseet tillhandahöll marknadsstånd. Sex hembygdsföreningar samt förbundets styrelse medverkade vid Hembygdsmässan.

Öppethållande av hembygds- gårdarna i Heby kommun

Den 3 och 4 september 2011 öppnade hembygdsföreningarna i Heby sina hembygds- gårdar speciellt för besökare från andra hembygdsföreningar i förbundet och enskilda medlemmar. Tanken var att medlemmarna skulle kunna besöka fler än en hembygds gård i samband med en resa till Heby. Medlemmar från respektive förening informerade om husen, renoveringar, hur husen och miljön presenteras för besökare, vilka aktiviteter man arrangerar etc.

Stipendier

Under verksamhetsåret 2011 utannonserades stipendier ur Stiftelsen Ola Ehns min-

nesfond, 100 000 kronor, Stiftelsen Nils och Barbro Sundquists minnesfond, 20 000 konor, Stiftelsen Upplandskretsen för hembygdsvårds fond, 30 000 kronor samt Stiftelsen Hilda och Algot Blankfelts minnesfond för uppländsk folkmusik, 85 000 konor.

Styrelsen beslutade att till stipendiater utse Göran Ulväng, Ola Ehns minnesfond, Mia Skott, Nils och Barbro Sundquists minnesfond samt Petrus Dillner, Hilda och Algot Blankfelts minnesfond

Översyn av stadgarna

Under året tillsatte styrelsen en arbetsgrupp med uppgift att utarbeta ett förslag till nya stadgar för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. I gruppen ingår Tom Teljer, sammankallande, Stig Hedlund och Håkan Liby.

Arbetsutskottet

Arbetsutskottet har, i överensstämmelse med stadgarna, svarat för löpande förvaltning enligt styrelsens bestämmelser. Följaktligen har AU förberett styrelsesammanträden, Vinterting, årsmöte och ordförandekonferens.

Hemsida

Siv Nilsson och Isa Orsborn, Upplandsmuseet, har ansvarat för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds hemsida i samarbete med Sveriges Hembygdsförbund.

Publikationer

I slutet av året utgavs årsboken UPPLAND 2011 med forskningschef Iréne Flygare som redaktör. Årgången innehöll totalt fem artiklar: Marstallen – historien om en av Upplands största slätter av Gunnar Larsson, Gamla Uppsala by – bondbyn i skuggan av högarna av Marja Erikson och Per Lundgren, StadsGIS Enköping – en sammanställning av 135 års arkeologisk verksamhet av Anna Ölund och Joakim Kjellberg, Från offerstock till kollektautomat av Pia Bengtsson Melin samt Nanny Hedqvists barndomsminnen från Rönna i Härnevi.

Fyra nummer av medlemsbladet Meddelanden har utgivits med Håkan Liby som redaktör.

Boken Soldattorp i Uppland, skriven av Kristina Berglund och utgiven av Upplandsmuseet, hade bl.a. hembygdsföreningarna som målgrupp. Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund gav ett bidrag till finansieringen av bokutgivningen.

Kvekgården

Friluftsmuseet Kvekgården i Kveks by utanför Örsundsbro ägs av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund.

Styrelsen beslutade att också säsongen 2011 uppdra åt Lagunda hembygdsförening att ansvara för öppethållande, bokningar och visningar på Kvekgården. Totalt 427 timmar lades ned av föreningsmedlemmarna på visningar, underhåll och tillsyn av anläggningen. Föreningen arrangerade även ett antal programaktiviteter under sommarsäsongen, bland annat nationaldagsfirande den 6 juni och ett skolprojekt om livet på en bondgård förr i tiden.

Några större byggnadsvårdsinsatser skedde inte under året

Kvekgården hade totalt 883 besökare under verksamhetsåret 2011.

Upplandsmuseet och hembygdsvårdsrörelsen

Upplandsmuseet svarar för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds kansli, medlemsregister och redaktion.

För kontakten med hembygdsföreningarna svarar Upplandsmuseets tjänstemän. Antikvarierna har hållit kontakt med föreningarna genom personliga besök, föredrag och rådgivning. Museets samtliga avdelningar står till hembygdsvårdsrörelsens för-

fogande, vilket innebär att föreningarna kan få råd om underhåll av byggnader, föremåls- och fotosamlingar samt pedagogisk verksamhet.

Stiftelsen Upplandsmuseet och Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har ett avtal som reglerar fondförvaltning, administrativa tjänster (förbundskansli), redaktionellt arbete, förlagsverksamhet, försäljning samt museiservice till förbundet.

Upplandsmuseet förvaltar och svarar för vård och underhåll av byggnadsminnet Kvekgården som ägs av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund.

I Upplandsmuseets styrelse representeras förbundet av en ordinarie ledamot, Stig Hedlund och en suppleant, Pia Wårdsäter.

Landsantikvarien är sekreterare och föredragande i Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds styrelse.

Pia Wårdsäter
ordförande

Håkan Liby
sekreterare

Vår revisionsberättelse har avgivits

Maria Wigefeldt

Staffan Lundqvist